

1. NIVELL CONTEXTUAL

TÍTOL	<i>Woman in the bath (Dona a la banyera)</i>
AUTOR	Roy Lichtenstein (Nova York, 1923 – 1997)
ANY	1963
DIMENSIONS	171 x 171 cm
TÈCNICA	Oli sobre tela
LOCALITZACIÓ DE L'OBRA	Museu Thyssen-Bornemisza, Madrid
DADES BIOGRÀFIQUES RELLEVANTS	El seu pare era agent immobiliari i la seva mare, mestressa de casa. De petit sentia fascinació per la ciència i la seva mare l'acompanyava sovint al Museu d'Història Natural, molt pròxim al domicili familiar. De jove s'interessà pel dibuix i passava molt de temps dibuixant i construint maquetes d'avions. Als tretze anys va ingressar a l'Escola Franklin, on va seguir un programa d'estudis centrat en les ciències naturals. Els dissabtes al matí assistia als cursos d'aquarel·la de l'Escola de disseny Parson. Durant la seva educació secundària va formar un grup de jazz amb altres companys. En les obres d'aquesta etapa sovint representa músics de jazz. L'any 1940 es va graduar en Franklin i, durant l'estiu previ a l'ingrés a la universitat, assistí a les classes de pintura de Reginald Marsh en l'Art Students League. L'èmfasi d'aquelles classes pels processos tècnics, per damunt dels processos artístics, no va agradar a Lichtenstein. Aquella tardor va començar els seus estudis en la Ohio State University de Columbus. Des del començament es va apuntar a les classes de Dibuix Elemental i Dibuix Lliure, que combinava amb assignatures de Botànica, Literatura i Història. En aquest període, pintava retrats i natures mortes influenciat pel cubisme de Braque i Picasso. L'any 1942 es va apuntar al curs "Dibuixar mirant", del professor Hoyt L. Sherman, que feia dibuixar a les seves classes objectes il·luminats amb un flash només per un moment. A partir d'aquell moment, les teories de Sherman sobre la "percepció organitzada" o la unitat perceptiva es va convertir en la base del seu treball. L'any 1943 va ser reclutat per l'exèrcit dels Estats Units i va deixar la universitat per incorporar-se a files. La tardor de 1945 va tornar a casa i, poc després, moria el seu pare. L'any 1946 es va llicenciar de l'exèrcit amb diferents distincions. El març del mateix any, va tornar a la universitat de Ohio i, al juny, es llicenciava en Belles Arts. Influenciat per l'estil precolombí, realitzà llavors escultures tallades en pedra, terracota o ceràmica. El setembre del mateix any, va acceptar la feina de professor d'art a la OSU. A les seves classes utilitzà un "Flash Lab" similar al de Sherman. L'any 1948 va formar part d'una exposició col·lectiva a la Ten-Thirty Gallery de Cleveland, una cooperativa d'artistes on va conèixer la seva futura dona, Isabel Wilson, assistent de la galeria. Allí va exposar quadres de formes biomòrfiques simplificades a l'estil de Paul Klee.

	Insectes i ocells van omplir els quadres d'inspiració surrealista de l'any cinquanta que, durant 1951, va ser substituïts per cavallers i donzelles, castells i dragons. Al juny va acabar el seu contracte amb l'OSU. L'any 1952 va exposar a la John Heller Gallery de Nova York diferents interpretacions d'obres del segle XIX americà. Un altre motiu recurrent de les seves obres en aquest període pre-Pop són els vaquers i indis americans. Va obtenir diversos premis i, l'any 1954, va néixer el seu primer fill, David. El seu segon fill, Mitchell, va néixer l'any 1956. Durant la tardor de 1957 va acceptar un lloc de treball com a professor assistent a la State University of New York en Oswego. La seva obra es va tornar llavors més abstracta i expressionista. L'any 1960 va deixar Oswego per incorporar-se com a professor assistent d'Art al Douglass College, el col·legi de noies de la Rutgers State University of New Jersey, en New Brunswick. Allí va conèixer a Allan Kaprow, Claes Oldenburg, Lucas Samaras, George Segal, Robert Watts, Robert Whitman i altres artistes vinculats al <i>happening</i>. Durant el seu primer curs en Rutgers la seva pintura encara era abstracta. Durant els anys seixanta va començar a pintar inspirat pels temes i les imatges de la subcultura de masses. Les seves primeres obres de gran format, extretes de vinyetes de còmic i incorporant la tècnica de la trama de punts <i>Benday</i>, daten de 1961. Aquest moment marcarà la trajectòria de tota la seva producció artística en endavant. Leo Castelli va acceptar representar els treballs de Lichtenstein i en va disparar les vendes. El febrer de 1962, Castelli va exhibir els quadres de Lichtenstein en una exposició monogràfica i, durant el mateix any, els quadres pop de l'artista es van exhibir en sis grans exposicions per tot el país. L'any següent va demanar una excedència en Douglass, es va separar de la seva dona i va començar a treballar en sèries inspirades en dones de serials televisius i motius bèl·lics de la Segona Guerra Mundial. L'any 1968 es va casar amb Dorothy Herzka, a qui havia conegut a la galeria Bianchini de Nova York. L'any 1970 es traslladà a Southampton, en Long Island. Lichtenstein pintava llavors reinterpretacions de grans obres de la pintura moderna. L'any 1980 va reinstal·lar el seu estudi en Manhattan. Durant els anys noranta, les sèries de Lichtenstein mostraven colossals vistes interiors de cases extretes de petits anuncis de les pàgines grogues, així com nombrosos nus femenins. Aquests anys realitzà projectes escultòrics i pictòrics a gran escala encarregats per diferents institucions públiques i privades. L'any 1990 li van concedir la Medalla Nacional de les Arts.
CONTEXT HISTÒRICO-ARTÍSTIC	El Pop art va néixer a les dècades dels 50 i 60 a les societats industrialitzades, abocades al consum desenfrenat, on els mitjans de comunicació imposaven la seva hegemonia. El Pop art anglès, el col·lectiu Fluxus, els Nous Realistes francesos i el Pop art americà van ser els agents del gran canvi que comportaria la fi de les avantguardes. Modificaren els aspectes formals i temàtics de les obres, redefiniren el concepte d'autoria, qüestionaren el caràcter únic i irreplicable de l'obra, així com la intervenció manual de l'artista. Va ser a la Gran Bretanya, els anys 50, quan el crític Lawrence Alloway i els artistes Eduardo Paolozzi i Richard Hamilton, entre d'altres, van perfilar el que

	serien les característiques de l'art Pop: popular, passatger, jove, econòmic, enginyós, sexy, evasiu, atractiu i rendible. Abans del Pop pròpiament dit, el Neo-Dadà, juntament amb el Nou Realisme constituïren l'alternativa al subjectivisme de l'expressionisme abstracte de l'Escola de Nova York. Artistes com Robert Rauschenberg i Jasper Johns van ser els impulsors del gran canvi. Roy Lichtenstein, Andy Warhol, Tom Wesselmann, Jim Dine, James Rosenquist i Claes Oldenburg foren els màxims representants de l'art Pop. Els poemes escrits per Lichtenstein a la seva tesi de master de 1949 per la Universitat Estatal de Ohio assenyalen com a guies del seu treball a mestres anteriors com Cézanne, Van Gogh, Gauguin, Toulouse-Lautrec, Matisse, Rousseau, Braque, Picasso i Ma Yuan (pintor xinès, 1160-1225). Aquest últim confirma la primerenca fascinació de l'artista per la pintura paisatgística xinesa.
--	---

2. NIVELL FORMAL

DESCRIPCIÓ	En el quadre apareix un primer pla d'una dona jove i somrient, prenent un bany. La seva mirada es dirigeix directament a l'espectador. Té el cabell recollit i els llavis vermells. L'aigua de la banyera li arriba fins a les espatlles i agafa una esponja amb les mans. Els contorns estan resseguits en blau i s'han emprat només colors primaris.
PAPER DE L'AUTOR	Lichtenstein pinta, durant la dècada dels seixanta, les heroïnes modernes amb una visió estereotipada. Les representa en diferents actituds: complaents mestresses de casa dins d'un món patriarcal, víctimes de drames passionals amb expressions d'ansietat i por, etc. Els seus referents immediats són els còmics, les revistes del cor i la publicitat. Lichtenstein feia servir <i>composition books</i> (quaderns de composició) on enganxava els retalls d'anuncis comercials o les vinyetes de còmic, a fi de compondre amb posterioritat els quadres a partir d'aquells elements. No realitzava còpies exactes, sinó interpretacions lliures dels models seleccionats. En un sol quadre introduïa, per exemple, elements procedents de diferents retalls. D'aquesta manera, la seva obra oscil·lava entre la còpia i la poètica del <i>collage</i>. L'autor començava traçant petits esbossos amb llapis de color al seu quadern de dibuix. Tot seguit, fotografiava el dibuix original en format diapositiva de 35 mm.; projectava la diapositiva sobre un cartró que sovint tenia la mateixa mida del quadre, o bé la meitat, i tornava a dibuixar la composició. Elaborava llavors un <i>collage</i> que funcionava com una maqueta del quadre acabat. Venia després la projecció de la diapositiva del <i>collage</i> sobre la tela i la seva execució "industrial" amb la col·laboració dels ajudants del taller. Els ajudants s'encarregaven de les tasques mecàniques, mentre que el dibuix era sempre cosa seva. Durant tot el procés, Lichtenstein contemplava el quadre des de totes les orientacions possibles fent servir un cavallet de disseny propi que podia girar completament. També feia servir un mirall per examinar la composició del revés i des del doble de distància. Feia servir ulleres, però sovint mirava el quadre per damunt d'elles per valorar l'efecte borrós general.

PAPER DE L'ESPECTADOR	Els quadres de Lichtenstein ens sedueixen perquè ens conviden a reconstruir relats imaginaris.
-----------------------	--

3. NIVELL INTERPRETATIU

ELS MATERIALS	Vinyetes de còmic i retalls publicitaris: referència fonamental en tota la producció artística de Lichtenstein. L'artista amplia desmesuradament les vinyetes i les aïlla. Un cop separada de la sèrie, la vinyeta perd el seu sentit narratiu i adquireix un significat nou. L'ampliació produeix un caràcter desapassionat en els motius. Pintura a l'oli: traspassa la tècnica de punts <i>Benday</i>, típica de la impressió dels còmics, a la pintura a l'oli mitjançant plantilles. La seva pintura, tot i estar elaborada amb un mètode manual minuciós, sembla realitzada mecànicament, resulta perfecta i anònima, com realitzada per un dissenyador gràfic.
LES FORMES	Els elements del quadre: rajoles, aigua, esponja i dona estan contornejats amb línies gruixudes de color blau. El cromatisme del quadre es limita a l'ús de colors primaris. Sembla que la composició i el color emprats per Lichtenstein en aquesta i en la major part de les seves obres estiguin encaminats a negar la il·lusió de profunditat espacial inventada pels pintors renaixentistes. Els seus quadres s'afirmen com el que són: superfícies bidimensionals. Mentre nega la primacia de l'espai il·lusori reafirma, en canvi, la importància del temps. Dóna a les seves creacions un camp cec que genera en l'espectador la construcció de relats per tal de contextualitzar cada imatge. El mateix any, Roy Lichtenstein va pintar el quadre <i>Dona ofegant-se</i> (Museum of Modern Art, Nova York). Ambdues composicions mostren el cap i les mans d'una dona a l'aigua però, mentre que <i>Dona a la banyera</i> ens ofereix una dona feliç, <i>Dona ofegant-se</i> ens ensenya una dona aterrida i mig ofegada en el seu mar de llàgrimes. La figura somrient destaca sobre l'estàtica geometria de la paret, mentre que l'altra és arrossegada pel remolí d'aigua.
CONSIDERACIONS DE L'AUTOR	<i>Normalment no selecciono (del còmic) els motius que presenten un missatge imponent, sinó aquells que no són importants o que semblen arquetips clàssics. El que més m'interessa és aconseguir una forma quasi clàssica, intento trobar en el motiu l'atemporalitat, allò impersonal i mecànic. (...) Els còmics són camps experimentals que estimulen la fantasia.</i> Fragment de les conversacions amb David Pascal l'any 1966, procedent de la monografia de Bernhard Kerber: <i>Ertrinkendes Mädchen</i>, Reclams Universal-Bibliothek, Stuttgart, 1970 i recollit al llibre de Tilman Osterwold: Pop Art, Taschen, Madrid, 1999, pàg. 184. <i>M'interessen els clixés moderns, he intentat mostrar el valor mitològic, és a dir el classicisme del "hot dog".</i> Fragment de les conversacions amb Raphael Sorin l'any 1967, procedent de la monografia de Bernhard Kerber: <i>Ertrinkendes Mädchen</i>, Reclams Universal-Bibliothek, Stuttgart, 1970 i recollit al llibre de Tilman Osterwold: Pop Art, Taschen, Madrid, 1999, pàg. 184.
	<i>Per alguns artistes el tema és de suma importància... Però Lichtenstein no volia que el seu art s'entengués d'aquesta manera. Volia que la seva obra</i>

CONSIDERACIONS CRÍTiques	<i>volia que el seu art s'entengués d'aquesta manera. Volia que la seva obra s'interpretés com una idea: que la idea fos (no dones nues, sinó) aquest estil que ell mateix havia desenvolupat, basat en la iconografia comercial. En el decurs de la seva obra, això va ocupar un espai enorme.</i> Fragment de l'entrevista d'Avis Berman amb Carlene Meeker (pintora i escriptora ajudant de l'estudi de Lichtenstein de 1968 a 1980) 13-15 d'agost de 2003, citat al catàleg <i>Roy Lichtenstein, de principio a fin</i>, Fundación Juan March, 2 de febrer-20 de maig de 2007, pàg.: 132.
--------------------------	--

4. RECURSOS

ON LINE	http://www.museothyssen.org/thyssen/coleccion/ficha474.htm Fitxa del Museu Thyssen en relació a l'obra <i>Woman in the bath</i>, amb informació sobre l'artista i l'obra. http://www.lichtensteinfoundation.org/ Pàgina web de la Fundació Roy Lichtenstein de Nova York amb extensa informació sobre l'artista i la seva trajectòria.
BIBLIOGRAFIA	Osterwold, Tilman: <i>Pop Art</i>, Taschen, Madrid, 1999. <i>Roy Lichtenstein, de principio a fin</i>, Fundación Juan March, 2 de febrer-20 de maig de 2007, amb textos de Jack Cowart, Juan Antonio Ramírez, Ruth Fine, James dePasquale, Clare Bell i Avis Berman.
PROCEDÈNCIA DE LA IMATGE	http://www.museothyssen.org/thyssen/coleccion/obras_ficha_zoom474.html Zoom de la imatge de la fitxa del Museu Thyssen en relació a l'obra que ens ocupa.

5. APLICACIONS A L'AULA

PREGUNTES ESPECÍFIQUES DEL GUIÓ DE COMENTARI	- Sembla una "pintura"? - És un retrat? - És una situació versemblant? - Quina mida creus que té l'obra? - Com afecta el format a la nostra interpretació de l'obra?
CONCEPCIÓ DE L'OBRA ARTÍSTICA	OBJECTIUS - Reflexionar sobre les relacions entre publicitat, mitjans de comunicació i consum en la nostra societat. Identificar la repercussió que això pot tenir sobre els aspectes formals, tècnics i de difusió de l'obra artística. - Reconsiderar el concepte d'autoria de l'obra artística després dels artistes Pop. - Considerar la publicitat com a font d'inspiració artística.
REALITZACIÓ DE L'OBRA	PROCEDIMENTS - Ús de tècniques reproduïbles: fotocòpia, fotografia, manipulació digital d'imatges, serigrafia, etc. - Utilització i manipulació d'imatges procedents dels mitjans de comunicació. - Combinació de tècniques reproduïbles amb tècniques pictòriques tradicionals.